

ili *Ivanovica* (i *Ivovica*, gdje se sklanja *Ivo*, *Iva*, *Ivu*...) znači žena *Ivina* ili *Ivanova*. Ne mogu ovdje ulaziti u označivanje kćeri, to je posebno pitanje.

Kako smo vidjeli na primjeru *doktorica*, oblici na *-ica* mogu biti dvoznačni, ali mislim, da oblici, u kojima *-ica* dolazi na posvojni pridjevski sufiks *-ov* ili *-in*, mogu značiti samo suprugu (ili gdjekad i gdjgdje i kćer, što nas ovdje ne zanima). Svakako su tvorbe od posvojnog pridjeva rjeđe, ali ipak ne znam primjera, gdje bi one značile isto, što i odgovarajuća imenica muškog roda. Tako je *điginica* očito samo žena *đigina*, *bánovica* ili *bánovica* žena banova (od četiri primjera u ARj. prvi je nesumnjivo žena banova, ostali bi samo teoretski mogli značiti i »ženskog bana«², ali drugi i četvrti primjer imaju apoziciju *gospa*, koja je dodaje samo banovoj ženi³, a tako je i u drugih sličnih tvorbi kao *carevica* ili *kraljevica* (ARj. ima pod *kraljica* »a. žensko čeljade što vlada kao kralj, što kraljuje, b. kraljeva žena, c. kraljeva kći«, a pod *kraljevica* ima samo »kraljeva žena«). Nikako dakle ne bi išlo »carevica Jekaterina« — ona je sama carevala, bila je *carica*. Isto tako ne možemo ni zamisliti »kraljevicu od Sabe«. Drugim riječima: ne možemo reći, da *majstorica* znači u našem jeziku samo ženu, koja je u čemu pravi majstor (jer *majstorica* može biti i majstorova žena), ali možemo reći, da se takva žena može zvati samo *majstorica* i nikako *majstorovica*; isto tako ne možemo reći, da je majstorova žena samo *majstorovica* (jer je možemo zvati i majstoricom), ali možemo reći, da *majstorovica* znači samo majstorova žena (ili eventualno kći) i nikako žena, koja je sama majstor svoga posla. Jedini je mogući zaključak, da prema tome ni *koleginica* ne može značiti »ženskog kolegu«, nego samo koleginiu suprugu. A to ja nikako nisam mislio reći svojoj sarajskoj kolegici, za koju uostalom i ne znam, da li je udana.

Ima još jedan vid ovog pitanja, koji je prof. Hraste lijepo iznio u spomenutom

članku. Danas je žena izjednačena s muškarcem, treba da za svako zvanje imamo i muški i ženski oblik. Danas je već zastarjelo nazivati ženu po njezinu mužu, bilo po imenu muževu (kao u Bosni Mujinica, Matinica, Jovinica) ili uopće po mužu kao *điginica* (*aginicica*), *doktorovica* ili *majstorovica*. Oblik *koleginica* nastao je u doba, kad je bilo malo žena, što su po svom zvanju bile kolegice svojim drugovima muškog spola, u svakom su zvanju bili gotovo isključivo muškarci, koji su svoje drugove nazivali *kolegama*, a njihove supruge *koleginicama*. Kad je poslije žena prodrila u gotovo sva zvanja, dobio je već postojeći naziv *koleginica* novo značenje, ono, koje na zapadu (gdje je emancipacija počela prije), ima riječ *kolegica*. Oblik *koleginica* odražava dakle svojom tvorbom zastarjele odnose i zato ne bi smio nositi novi sadržaj, koji se očituje u riječi *kolegica*.

REIZBOR, PONOVAN (PONOJNI) IZBOR ILI PREIZBOR?

Reizbor. Riječ je odskorašnja. I ona i njoj srodne: reizabrati, reizabran, reizbornost...

Nije sad nužno prstom upirati ili točno navoditi, gdje smo ih sve mogli pročitati i čuti, pa da time budemo vjerodostojni u potvrdama. Podsjetimo se samo malo, pa će nam odmah sinuti, da smo ih tako mogli sresti u različitim objavama natječaja: neka su zvanja u određenim službama *reizborna*, te onda za taj posao valja *reizabirati* iste ljude, ako to zaslužuju, ili pak privesti nove. Nadalje, čitamo i slušamo, kako su skupštinski ili saborski poslanici *reizabrani* na četiri godine. Zatim, naići ćemo, da je napisano, kako je u nekim ustanovama i za neke položaje *reizbornost* uzakonjena i t. sl.

Životna je stvarnost stvorila ili proširila jednu situaciju. Situacija se sve češće ponavlja. Stvarnost zbog toga iziskuje nov jezični izraz. Treba samo pogledati, da li jezični izraz dobro odgovara situaciji i kako pristaje u jezični sustav među druge srodne riječi.

² U bilo kojem značenju riječi *ban*, v. ARj.

³ V. ARj. *bánica* 6.

Reizbor, reizabrati, reizabran, reizbornost — gramatički promatrano, sve su to složenice s predmetkom *re-*.

Bilježe li naši suvremeniji rječnici drugih kojih složenica s tim predmetkom? Da. Naći ćemo *reorganizirati* = ponovo organizirati, ali i nešto drukčije organizirati (reorganiziran, reorganiziranost), *rehabilitiranje* = uspostavljanje, ponovo dobivanje, povrat izgubljenih prava, časti; *reaktiviranje* = ponovo aktiviranje...

Međutim i nestručnjak može na prvi pogled primijetiti, da su te riječi sastavljene različito. U *složenice reorganiziranje* oba su njena dijela tuđe riječi, dok je u složenici *reizbor* tuđ samo njen prvi dio, onaj predmetak *re-*.

Odakle taj predmetak? On postoji najprije u svim romanskim jezicima, počevši od klasičnoga latinskoga do suvremenoga francuskoga. U današnjem francuskom, a prema njemu i u engleskom, on je na pr. vrlo plodan i ima svu silu značenja. Navest ću primjere samo za neka od tih značenja, nama znanih, a da i ne moramo poznavati tih tuđih jezika. Ne ću ih navoditi u obliku, kako ih Francuzi ili Englezi pišu, već onako, kako ih mi govorimo i bilježimo: uzajamnost: recipročnost, rekompenziranje; oprečnost: rebel, rezistiranje, revolt; ostatak: relik, relikvija; *ponavljanje* i *preinačivanje*: rekonstrukcija, reinkarnacija, reorganizacija (*preizgradnja*, *preotjelovljenje*, *preuredenje!*). Sve su to riječi, koje ne ćemo naći samo u rječnicima stranih riječi, nego i u rječnicima našega suvremenog književnog jezika. (V. Hrvatsko-poljski rječnik J. Benešića iz 1949. ili posve svjež Hrvatsko-srpsko-francuski rječnik M. Deanovića i njegovih suradnika od pred nepune dvije godine!) Te su riječi nekako gotovo opća evropska svojina i još ih je T. Maretić prije više od tridesetak godina zvao evropeizmima.

U primjeru, o kom je ovdje riječ — reizbor — predmetak *re* ima da označuje ponovljenost, ali i preinačivanje.

Moglo bi se onda u našem jeziku ovako opisivati: mjesto reizbor — *ponovan* (ponovni) izbor, mjesto reizabrati — *ponovo*

izabrati, mjesto reizabran — *ponovo izabran*, mjesto reizbornost — *ponovna izbornost*. Tako, ako se kome ne mile pakovci, t. j. riječi načinjene prema kojim drugim riječima iste kategorije i istog značenja ili istog prijeliva u značenju. Ali, u jeziku se sve dade opisati i pitanje je, ima li veću vrijednost opisan izraz ili samo jedna riječ?

Pa može li se u našem jeziku s pomoću kakvih predmetaka skovati samo jedna riječ za pojam, koji, kao što smo našli, pokatkad označujemo jednim naško-tudinskim hibridom?

Da naš jezik ne poznaje predmetke, kojima se može izraziti ponavljanje i preinaka u vršenju ili izvršenosti neke radnje, onda utjecanje tuđim jezicima i ne bi bila tolika nepriličnost, pa i zlo. Pogledajmo načas druge koje s predmecima složene riječi u našem jeziku, a da označuju ponavljanje i preinačivanje: *prebrati* (u čemu, što je brano, podvojiti, što je valjano, od onoga, što nije), *predjesti* ili *predjeti* (ponovo kome dati ime, ali drugo ime), *prekovati* (iznova skovati, ali i drukčije skovati), *premljeti* (nešto, što je već mljeveno, nanova, ali i drugačije samljeti); tako i: prekrojiti, premisliti, preorati, prerušiti, pretopiti, pretvoriti, preumiti, prevāriti...

Dakle, predmetak, koji može označivati ponavljanje i preinaku u našem jeziku, jest predmetak *pre-*.

Naravno da najviše podataka o njemu bilježi Akademijin rječnik. Otamo su i svi netom pobrojani glagoli. Nalaze se u XI. njegovu dijelu, što ga je obradio T. Maretić, a Akademija izdala g. 1935. Tamo, pored ostalog s tim predmetkom u vezi, možemo pročitati, da se riječca *pre* ne nalazi u službi samostalnoga prijedloga, da su njena značenja veoma različna, pa joj je vrlo teško naći osnovno značenje i iz njega izvoditi druga. Ona se nalazi samo kao prefiks (predmetak), pa se onda može govoriti o značenjima u toj njenoj službi. Nama je ovdje potrebna ona potvrda, koja kaže, da *pre* može značiti, »da je radnja učinjena iznova ili drukčije, bolje ili gore, negoli je radnja, koja se izriče bez riječce *pre*«.

Nas je zanimala zamjena za tuđi *re*, kad biva složen s kojom našom riječju i znači ponavljanje ili preinačivanje. Zamjene, dakle, ima. Pa kad u sustavu postoji put jezičnoga stvaranja, zašto ga ne bismo nasljeđovali? Čemu da unosimo tuđinske elemente, gdje se možemo poslužiti rođenim?

Dakle, kad nam zatreba da govorimo o čijem *ponovnom izboru*, reći ćemo upravo tako ili ćemo govoriti o njegovu *preizboru*;

kad hoćemo istaći, da će se što *ponovo izabrati* — reći ćemo tako ili: *preizabrati*; na isti ćemo način reći i *ponovna izbornost* ili *preizbornost*, *ponovno izabran* ili *preizabran*, nikako ne: *reizbor* i t. sl.

Da bude potpunije, označit ću još i izgovor: *preizbor*, *preizbornost*, (ili mlade: *preizbórnost*, kao *póniznōst*: *poniznōst*, v. u Vuka!), *preizabrān*, *preizābrati*.

Krunoslav Pranjić

O S V R T I

MIRKO CEROVAC: JEZIČNI SAVJETNIK ZA UREDSKE KADROVE, Zagreb 1958., str. 247.

Nedavno je izišla iz štampe praktična gramatika, pravopis i stilistika poslovnog jezika pod gornjim nazivom, a u izdanju zagrebačke Birotehnike, zavoda za organizaciju i unapređenje uredskog poslovanja. U toj je knjizi prof. Mirko Cerovac, pručavajući dulje vremena jezik poslovne proze, primijenio jezičnu teoriju na poseban ogranak književnog jezika, na t. zv. poslovni jezik. Poznato je, da poslovni jezik ima svoje posebne značajke i posebna prava, ali ipak nikako mu se ne smije dopustiti, da se ogrešuje o gramatičku i pravopisnu pravilnost. Stoga je bila korisna misao, da se priredi i izda ova knjiga, koja uz opća gramatička, pravopisna i stilistička pravila daje i specijalne savjete za poslovne pismene sastave, pa može tako odlično poslužiti za podizanje jezične kulture u poslovnim krugovima.

Osnovna je značajka poslovnog jezika kratkoća i određenost izražavanja. Poslovni čovjek nema vremena za široko pričanje, a i sve, što on govori i piše, mora biti jasno i određeno. Zbog te težnje za kratkoćom stil mu je često težak, zbijen, a zbog težnje za određenošću često mu je i štur i opor. Autor Jezičnog savjetnika za uredske kadrove potrudio se, da na što lakši i pristupačniji način pomogne takvom poslovnom čovjeku, da bi mu jezik bio što pravilniji, što jasniji i što čistiji. Poznavanje pravopisa i gramatike samo je polazna toč-

ka, od koje autor vodi pisca prema stilistici i praktičnom savjetovanju, kako nastaje poslovni dopis. Pri tom svemu autor ostaje vjeran narodnoj frazi i oslanjajući se o nju želi popraviti poslovni izraz, koji se često razvio na nenarodnoj podlozi ili je otišao u pretjeranu kliširanost.

Gramatika i pravopisna građa prikazana je u glavnim linijama, bez nepotrebnog detaljiranja, uvijek s posebnim osvrtom na potrebe poslovnog jezika. U stilističkom dijelu vrlo je poučno za poslovnog čovjeka, što autor ne daje samo pogrešan ili samo pravilan tekst, nego oba teksta usporedo, tako da čitalac nije samo pasivni primalac gotovih spoznaja, nego u neku ruku pratilac i subesjednik autorov, koji u razgovoru čuje argumente za jednu tezu i protiv druge teze. Na kraju knjige dodan je i dosta opsežan pravopisni rječnik, koji je sastavljen s osobitim obzirom na poslovni jezik, tako da je na razmjerno malom prostoru ove knjige pruženo čitaocu mnogo korisnih i praktičnih savjeta.

Sva ta pravopisna, gramatička i stilistička građa prikazana je pouzdano, bez zastrašivanja i pogrešaka. premda, dakako, već po samoj naravi posla ima kadšto i oznake autorova ličnog jezičnog osjećanja. Cerovčev Jezični savjetnik rezultat je dugogodišnjeg autorova iskustva, stečena radom među poslovnim svijetom, primjeri i problemi, koje on donosi i obrađuje, nisu teoretski i izmišljeni, nego su potekli iz svakidašnje poslovne prakse. Stoga je ta Cerovčeva knjiga koristan priručnik za naše poslovne kadrove, pa bi trebalo da je pročita svaki po-